

OLMA QON SHIRASINING OLMADA ZARARI VA UNGA QARSHI UYG'UNLASHGAN KURASH USULINING SAMARADORLIGI

Umaraliyeva Dilobarxon Adbusalom Qizi

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada olma qon shirasining zarari, rivojlanishini monitoring qilish, bioekologik xususiyatlarini o'rganish asosida unga qarshi uyg'unlashgan samarali kurash choralarining ta'siri haqida ma'lumotlar berilgan.*

Annotatsiya: *V статье приведены сведения об эффектах эффективных мер борьбы с поражением сока яблони, наблюдении за его развитием и изучении его биоэкологических свойств.*

Annotation: *In this article, information is given about the effects of effective measures to combat apple sap damage, monitoring its development, and studying its bioecological properties.*

Kalit so'zlar: *Olma, olma qon shirasi, olmada zarari, uyg'unlashgan kurash, samaradorligi, zararkunandaning tarqalishi, qo'llash me'ori, biologik kurash, kimyoviy kurash, biologik samaradorlik, iqtisodiy samaradorlik.*

Mavzuning dolzarbligi. Mamlakatimizda aholini oziq-ovqat mahsulotlariga, sanoatni esa xom ashyoga bo'lgan talabini qondirish hozirgi kunda qishloq xo'jaligi oldida turgan eng muhim dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda va respublikamiz hukumati bu sohaga katta e'tibor qaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Meva-sabzavotchilik va uzumchilik soxasini isloh qilish bo'yicha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida" farmoni va qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasi, Qishloq va suv xo'jalik vazirligining buyruq va qarorlari bu sohalar shirkatlarini fermer xo'jaliklariga aylantirish, agrosanoat firmalarini tashkil qilish va meva-sabzavotchilik tarmog'ini boshqarish tizimini takomillashtirishda muhim o'rin tutdi.

Mevachilik qishloq xo'jaligining murakkab va ko'p qirrali sohasi hisoblanadi. Meva va rezavor meva ekinlari turli tuproq, iqlim va agrotexnika sharoitida o'stirilib, ularning mevasi turli maqsadlarda yangiligicha, quritilgan va qayta ishlangan hollarda foydalaniladi.

Bog' ne'matlaridan bo'lmish olmada yuqori va sifatli hosil olish hamda ularga bo'lgan xalq ehtiyojini qondirish uchun bu daraxtlar va uning mevasini turli zararli organizmlardan himoya qilish zarur.

Tadqiqot maqsadi: Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti huzuridagi axborot maslahat markazi (Extetion sentir) DUK intensiv bog'i sharoitida o'sayotgan "Golden" olma navida olma qon shirasining zarari, rivojlanishini monitoring qilish, bioekologik xususiyatlarini o'rganish asosida unga qarshi

uyg'unlashgan samarali kurash choralari ishlab chiqish va takomillashtirishdan iborat.

O'zbekistonning tabiiy sharoiti mevali daraxtlar, tok va dala ekinlarini o'stirish uchun eng kulay hisoblanadi. O'zbekistonda mevali daraxtlardan olma, nok, bexi, olcha, gilos, shaftoli kuplab ekiladi. Birok, bog', tokzor va dala ekinlari hosilini zararkunanda va kasalliklardan ximoya kilmay turib, yuqori va sifatli hosil olib bulmaydi. O'zbekistonning mevali bog'larida 260 dan ziyod zararkunanda va 50 dan ziyod kasalliklar, dala ekinlarida 300 dan ortik zararkunandalar va 100 dan ortik kasalliklar uchrashi qayd qilingan. [1].

Qizil qon shirasi – *Eriosoma lanigerum* Hausm. olmaning ashaddiy zararkunandalaridan biri. U O'zbekistondan tashqari barcha qo'shni mamlakatlarda, hamda boshqa davlatlar xududida keng tarqalgan.

Qizil qon shirasi – kattaligi 2,1-2,6 mm usti oq g'uborli ezilganda qizil rang chiqadi. Lichinka va yetuk zoti daraxt po'stloq osti, yo'g'on shoxlar asosida qishlab chiqadi. Mart-aprel oylarida uyg'onadi. Bir yilda 15-16 bo'g'in beradi. Zararlangan novdalarda g'urralar paydo bo'ladi, novdalar qiyshayadi. May oyida qanotli zotlari paydo bo'lib, uchish yoki ko'chatlar orqali tarqaladi. [2].

O'simliklarni himoya qilishda qabul qilingan uyg'unlashgan himoya qilish tizimi (UHQT) yangi g'oya asosida tuzilgan bo'lib, bu sohadagi yangi bosqichdir Bu tizim o'z o'rnida oldingi tizimning (umumiy himoya qilish tizimi) o'rniga kelib, undan chuqur mazmun orqali farqlanadi. Agarda oldingisining maqsadi zararkunandalarni umuman qirib tashlash bo'lgan bo'lsa, bunisi - barcha oldingi usullarni ishlatgan holda, zararkunanda zichligini iqtisodiy zararsiz miqdor mezon (IZMM) darajasida ushlab turishni maqsad qilib qo'yadi.

IZMM esa shunday mezonki, unda zararkunandaning soni (zichligi)ni xo'jalik uchun bezarar darajagacha pasaytirib, tabiiy entomofaglar uchun qisman ozuqa manbai ham qoladi. UHQT da oldingiday barcha usul va vositalar ishlatilishi mumkin. Bunda agrotexnik va biologik hamda kimyoviy usullardan tashqari, biologik faol moddalar, jinsiy sterillash va boshqa usullar faol ishlatilishi mumkin. Barcha usullarning negizida uzoq va qisqa muddatli bashorat va nazoratchilarning ko'rsatmalari yotadi. [3].

Biz tajribamizdan olingan malumotlarni hamda olib borilgan tajribani qanchalik to'g'ri joylashtirilganligi va aniqligini bilish uchun olingan natijalarni matematik yo'l bilan Dospexov (1985) uslubi bo'yicha taxlil kildik.

Bunda tajriba maydonida olma qizil qon shirasi (*Eriosoma lanigerum* Hausm.) ga qarshi preparatlarning ta'siri, maqbul qo'llash me'yorlari va muddatlarini aniqlash bo'yicha tadqiqotlar olib borildi. Olma daraxtlariga preparatlar bilan ishlov berish 8 aprel kuni o'tkazildi. 2-variantda Bioslip BV suyuqligi (1 ml dagi *Beaveria bassiana* sporalari 1×10^8) biopreparati 2,0 l/ga me'yordagi va 3-variantda 3,0 l/ga me'yorda qo'llanildi. 4-variantda yuqori samaradorligi va ta'sir etuvchanligi bilan ajralib

turuvchi karbamid azotli mineral o'g'itidan 35 kg/ga 1000 l suvga aralashtirib, barglar orqali oziqlantirildi.

2-variantda olma qizil qon shirasi qarshi Bioslip BV suyuqligi biopreparati 2,0 l/ga me'yorda qo'llanilganda nazoratga nisbatan 6 s/ga qo'shimcha hosil olindi. 3-variantda olma qizil qon shirasi qarshi Bioslip BV suyuqligi biopreparati 3,0 l/ga me'yorda qo'llanilganda nazoratga nisbatan 9 s/ga qo'shimcha hosil olishga erishdik. 4-variantda karbamid azotli mineral o'g'itidan 35 kg/ga 1000 l suvga aralashtirib, barglar orqali oziqlantirilganda nazoratga nisbatan 10 s/ga qo'shimcha hosil olindi.

Himoyalangan maydonlardagi hosildorlik, ishlov berilmagan, himoyalangan maydonlarga nisbatan gektaridan 6-10 sentnergacha ortiq bo'ldi.

1-jadval.

OLMA QIZIL QON SHIRASIGA QARSHI QO'LLANILGAN PREPARATLARNING OLMA HOSILDORLIGIGA TA'SIRI

№	Tajriba ntlari	Qaytariqlardagi hosildorlik, s/ga					Qo'shimcha hosil	
		I	II	III	IV	o'rtacha	s/ga	%
1	I (nazorat)	234	231	224	240	232	-	100,0
2	II (Tajriba)	241	236	238	235	238	6	103
3	III (Tajriba)	242	239	243	240	241	9	104
4	IV (Tajriba)	244	241	245	242	243	10	105

Xulosa qilib aytganda nazorat variantimizga nisbatan 2-variantda Bioslip BV 2,0 l/ga sarf me'yorida qo'llanilganda 6 s/ga, 3-variantda Bioslip BV 3,0 l/ga sarf me'yorida qo'llanilganda 9 s/ga, 4-variantda karbamid azotli mineral o'g'iti bilan 35 kg/ga barglar orqali oziqlantirilganda 10 s/ga ga qo'shimcha xosil olindi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirzaev M.M., M.Q. Sobirov –Bog'dorchilik, T., 1987.
2. Викторов Г.А. Принципы и методы интегрированной борьбы с вредителями с.-х. культур //Биол. средства защиты растений. – М.: Колос, 1974. – С. 11-20.
3. Хлопцева Р.И. Интегрированная защита яблоневых садов в Германии //Ж.Защита растений, Москва. – 1993. - №2. – С. 63.
4. Stem rot disease in sweet pepper in andijan region. D Aznabakieva, M Rasulova, M Rakhimova - Science and innovation, 2023.
5. Распространение болезни «мучнистая роса» на бахчевых культурах и меры борьбы с ней. ХХ Нуралиев, МБ Расулова - Актуальные проблемы современной науки, 2020.